

رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی

دوره ۹، شماره ۳۴، پاییز ۱۴۰۰

ص: ۱۳۸-۱۲۱

شناسایی عوامل مؤثر بر آمایش اماکن ورزشی شهرداری تهران

مریم ترکی^۱ - حسین رجبی نوش آبادی^{۲*} - ابراهیم علیدوست قهفرخی^۳ - غلامرضا فرجی^۴
۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شمال، تهران، ایران
۲. استادیار، گروه علوم ورزشی، پردیس بین‌المللی کیش، دانشگاه تهران، کیش، ایران
۳. دانشیار، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۴. استادیار، گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر قدس، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۲۰، تاریخ تصویب: ۱۳۹۹/۱۱/۲۹)

چکیده

هدف از تحقیق حاضر، شناسایی عوامل مؤثر بر آمایش اماکن ورزشی شهرداری تهران بود. روش پژوهش کیفی از نوع اکتشافی بود. جامعه آماری تحقیق شامل مدیران شهرداری تهران، متخصصان و برخی استادان دانشگاهی در حوزه‌های اجرایی، علمی و پژوهشی در حوزه تحقیق حاضر بود. روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند و ابزار جمع‌آوری داده‌ها انجام مصاحبه با خبرگان بود. تعداد ۱۵ مصاحبه و تا رسیدن به اشباع نظری صورت گرفت. در مجموع، تعداد ۱۶ عامل بر آمایش اماکن ورزشی شناسایی شد، که این عوامل در قالب ۴ مقوله اصلی به دست آمد. این مقوله‌ها شامل عوامل مدیریتی، عوامل اقتصادی، عوامل فرهنگی و اجتماعی و عوامل کالبدی و زیرساختی دسته‌بندی شدند. با توجه به یافته‌های پژوهش، به نظر می‌رسد توجه به عوامل مذکور موجب توزیع مناسب براساس نیازمندی‌ها و علاقه‌مندی‌های شهروندان و جلوگیری از آسیب‌های اکولوژیک شهری خواهد شد.

واژه‌های کلیدی

آمایش، اماکن ورزشی، شهرداری تهران.

مقدمه

یکی از مهم‌ترین کارکردها در شهرهای امروزی در قالب خدمت‌رسانی نمود یافته است. در این میان تعادل بین مراکز خدمات‌رسان و افراد با حوزه‌های بهره‌مند از خدمات، از اهمیت خاصی برخوردار است. در واقع، شریان‌های حیاتی شهر با توجه به پراکندگی آن باید به‌نحوی باشد که حداقل هزینه را برای استفاده‌کنندگان داشته باشد. در حال حاضر، از مهم‌ترین مشکلات موجود، استقرار نامناسب فضاهای ورزشی، توزیع ناموزون و نامتناسب، عدم پیش‌بینی فضاهای مناسب برای این کاربری‌ها در سطح شهرهاست. به‌نحوی که بسیاری از افراد جامعه به‌علت این مشکلات نمی‌توانند از مکان‌های ورزشی به‌صورت مطلوب استفاده کنند و حل آنها به برنامه‌ریزی و مدیریت و ساماندهی فضاهای ورزشی نیاز دارد (۵). تعیین و توزیع مکان بهینه ورزشی، از وظایف مهم برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیرندگان شهری است. با توجه به اینکه برخلاف اغلب دستگاه‌های اجرایی کشور ۷۰ درصد بودجه ورزش در بخش عمرانی و ساخت اماکن ورزشی اختصاص می‌یابد. این اماکن باید به‌گونه‌ای در شهر واقع شوند که شهروندان به‌راحتی به آن دسترسی داشته باشند، علاوه بر این می‌توان گفت که برنامه‌ریزان سعی دارند تا توزیع مراکز خدماتی را در محیط‌های شهری بهینه سازند و این توزیع متناسب با توزیع جمعیت یا میزان تقاضا در نقاط مختلف است. از آنجا که بدون در اختیار داشتن معیارهای مناسب توجه به این مسائل امکان‌پذیر نیست، تعیین مجموعه‌ای از معیارها برای انتخاب مکان مناسب جهت هر فعالیت شهری الزامی خواهد بود (۱۲). مناسب‌سازی و بهینه‌سازی کاربری‌های گوناگون، متناسب با اصول و قواعد برنامه‌ریزی شهری، که می‌تواند در جهت حل بسیاری از مسائل و مشکلات کاربری زمین شهری (خدماتی، ترافیکی و ...) کارا و مؤثر باشد، همواره مورد توجه علمای جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری بوده است (۱۸).

فضاها و اماکن ورزشی، یکی از مهم‌ترین مراکز خدماتی در سطح شهر هستند، که سطح در خور توجهی از فضاهای شهری را به خود اختصاص داده‌اند (۶). با در نظر گرفتن افزایش جمعیت و نیاز انسان‌ها به ورزش و تفریح، تجهیزات و فضاهای ورزشی جایگاه رو به رشدی را در فضای شهری اشغال می‌کنند (۱۴). یک مکان ورزشی که برای فعالیت جسمانی، تفریح یا ورزش ساخته شده، یک مکان اجتماعی حیاتی است که در هر جامعه به سلامت و رفاه عمومی افراد آن جامعه کمک می‌کند؛ به‌منظور حداکثر استفاده از این امکانات و تجهیزات در دسترس بودن آن برای همه اقشار جامعه ضروری است. مطالعات متعددی نشان داده‌اند که فراهم بودن و دسترسی آسان به اماکن ورزشی و هدایت‌کننده‌های محیطی فعالیت‌های جسمانی با حضور مداوم در فعالیت‌های جسمانی مرتبط است (۳۶). بدیهی است استقرار چنین عناصر شهری، در موقعیت فضایی-کالبدی خاصی از سطح شهر، تابع اصول و قواعد مخصوص به خود است، که در صورت رعایت شدن به موفقیت و کارایی عملکردی آن عنصر در همان مکان خواهد انجامید، در غیر این صورت چه‌بسا موجب بروز مشکلاتی خواهد شد (۴). بنابراین لزوم توجه به طراحی مجموعه‌های ورزشی از ضرورت‌های زندگی شهری است. این مجموعه‌های ورزشی با تأثیری که بر جنبه‌های مختلف محیطی، اقتصادی و اجتماعی می‌توانند داشته باشند، از پایه‌های پایداری شهری محسوب می‌شوند. همچنین کیفیت زندگی و زیست‌پذیری شهرها را ارتقا داده و با کارکردهای زیبایی‌شناختی خود در رسیدن به وضعیت مطلوب‌تر محیطی شهرها مؤثر هستند. به بیان دیگر می‌توان گفت که همراه با افزایش شدید جمعیت و گسترش روزافزون شهرنشینی و مشکلات و دغدغه‌های ناشی از زندگی شهرنشینی شهرهای بزرگ نیازمند مراکز ورزشی ویژه‌ای هستند که بتواند نیازهای ورزشی مردم را که در ارتباط مستقیم با سلامت جسمی و

روحي مردم است، تأمین و همچنین بخشی از اوقات فراغت مردم شهرنشین را پر کنند (۷). انتخاب موقعیت مناسب برای استقرار یک کاربری، بهتر است با نیازهای خاص کاربری مربوطه هماهنگ گردد. قابلیت‌ها و توان‌های یک مکان با توجه به اینکه برای چه فعالیتی در نظر گرفته شود متفاوت خواهد بود، بنابراین بسته به نوع کارکرد موردنظر باید شاخص‌ها یا معیارهایی تعریف شوند تا توان مکان با توجه به آنها بررسی شود (۱۳). مطالعات نشان می‌دهد هرچه تسهیلات بیشتری در دسترس باشد، میزان فعالیت جسمانی افراد جامعه بیشتر خواهد بود. ساخت فضاهای جدید به مطالعات علمی و دقیق تعیین مکان نیاز دارد که بی‌توجهی به این مسئله علاوه بر ناکارآمدی فضاهای ساخته‌شده، موجب هدر رفتن بودجه‌های زیادی می‌شود (۵). در این میان، به دلیل توزیع نامناسب امکانات و عدم دسترسی مطلوب همه اقشار ساکن شهرها به منابع مالی و درآمدی مناسب، رعایت نکردن عدالت اجتماعی و اقتصادی در جوامع شهری، مشکلات اجتماعی و اقتصادی گریبان بخش زیادی از ساکنان شهرها را گرفته است که تبعیض و شکاف عمیق طبقاتی ناشی از دسترسی نابرابر ساکنان یک شهر از آن جمله است (۲۲). از طرف دیگر، تعداد زیادی از افراد کم‌درآمد، به مراکز ورزشی - تفریحی مانند سالن‌های ورزشی، پارک‌ها و زمین‌های ورزشی دسترسی ندارند. همچنین هزینه استفاده از این مراکز یکی از موانع مشارکت ورزشی ساکنان مناطق کم‌درآمد است (۲۵). بی‌شک مدیریت و اجرای مطلوب برنامه‌های راهبردی در حوزه ورزش، مستلزم فراهم آوردن مجموعه‌ای از شرایط و امکانات است. از جمله مهم‌ترین این شرایط، ایجاد، توسعه و بهره‌برداری مطلوب از اماکن و تأسیسات ورزشی و فراهم آوردن تسهیلات لازم برای دسترسی آسان افراد به این

فضاهاست؛ این موضوع از ارکان مهم آمایش فضاهای ورزشی است (۲۰).

از این رو استفاده مناسب از جمیع امکانات جهت افزایش بهره‌وری و به عبارت دیگر توجه به آمایش را طلب می‌کند (۱۱). آمایش سرزمین تنظیم رابطه بین انسان، سرزمین و فعالیت به منظور بهره‌برداری مناسب، بهینه و پایدار از همه امکانات است، در واقع آمایش سرزمین، برنامه‌ریزی با در نظر گرفتن منابع مالی، نیروی انسانی، توان اکولوژیکی است که اساس توسعه پایدار را تشکیل می‌دهد، توسعه پایدار، دستیابی توأم به اهداف اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی را مدنظر قرار دارد (۸). آمایش سرزمین نوعی برنامه‌ریزی بلندمدت برای توزیع جمعیت و فعالیت‌های اقتصادی در زمینه منابع طبیعی به منظور افزایش رفاه و توسعه جامعه است. آمایش سرزمین از طریق شناسایی فرصت‌ها و پتانسیل‌های هر منطقه، امکان بهره‌گیری و استفاده بهینه از آن را بیشتر می‌کند. این مقوله از بهترین، ارزان‌ترین و مؤثرترین راه‌های مدیریت و برنامه‌ریزی محیط زیست، مؤلفه‌های اقتصادی و رفاه اجتماعی است (۱۹). برنامه‌ریزی آمایشی معمولاً در سه سطح ملی، منطقه‌ای و محلی انجام می‌گیرد. تصمیم‌گیری سطوح بالاتر، رهنمودهایی برای طرح‌ریزی سطوح پایین‌تر است که متقابلاً راهبردهای کلی طرح‌ریزی ملی و حتی منطقه‌ای از طریق طرح‌های محلی به مورد اجرا گذاشته می‌شود. از نظر زمانی برنامه‌های کالبدی به سه گروه برنامه‌های بلندمدت بیش از ۲۰ سال، میان‌مدت (۱۰ تا ۲۰ ساله) و کوتاه‌مدت (۴ تا ۶ ساله) تقسیم می‌شوند (۲۱). نزدیک به نیم‌قرن از اجرای طرح‌های مختلف آمایش سرزمین در ایران سپری شده است. در این مدت نتایج طرح‌ها با ناکامی‌ها و موفقیت‌هایی روبه‌رو بوده است (۱۱). نحوه مدیریت و ساختارهای حاکم بر آن می‌تواند وضعیت

نامطلوب را به وضعیتی مطلوب تبدیل کند (۹). تنوع و توزیع مناسب و کامل کاربری ورزشی سبب افزایش اختیار و قدرت انتخاب و استفاده از فضاهای ورزشی و در نتیجه افزایش مطلوبیت زندگی می‌شود (۱۶). برنامه‌ریزی و ایجاد تأسیسات، تجهیزات و نهادهای ورزشی نیازمند درجه خاصی از تراکم جمعیت است. بنابراین از نظر دسترسی، در مکان‌هایی با تراکم جمعیت بیشتر، ارائه خدمات و استفاده از آنها آسان‌تر خواهد بود. این نکته حائز اهمیت است که فضاهای ورزشی باید در مکان‌هایی ساخته شوند که همگان بتوانند از آن استفاده کنند (۱).

نتایج مطالعات آمایش بخش ورزش استان اصفهان نشان داد که سرانه بخش ورزش استان با ۰/۵۱ مترمربع رتبه ۲۳ کشور را دارد؛ ضمن اینکه اماکن و فضاهای ورزشی در پهنه استان به‌طور غیرمتوازی توزیع شده است. مهم‌ترین اهداف کلان سند ارتقای نگرش آمایشی در سیاست‌گذاری‌ها و ارتقای همگرایی و هماهنگی بین‌بخشی در ورزش استان است. ایجاد و تعمیق نگرش آمایشی برای برقراری توازن در فاکتورهای آمایشی، هم‌افزایی هرچه بهتر فعالیت‌های ورزشی سازمان‌ها را می‌توان به‌عنوان مهم‌ترین راهبردهای بخش ورزش استان در نظر گرفت (۲۴). همچنین در تحقیقی اولویت‌بندی کلی آمایش استان‌ها در رشته‌های ورزشی پرم달 نشان داد که استان‌های یزد، تهران، سمنان، قزوین، زنجان و مرکزی به‌ترتیب وضعیت بهتری دارند. این گروه از استان‌ها در نواحی مرکزی کشور و اطراف استان تهران واقع شده‌اند که تا حدود زیادی وجود الگوی توسعه مرکز پیرامون را در توسعه‌یافتگی ورزش‌های پر مدال نشان می‌دهند (۲). در سطح شهری نیز نتایج تحقیقی نشان می‌دهد که مراکز ورزشی در منطقه ۱۰ تهران به لحاظ نحوه توزیع، در وضعیت مطلوبی قرار ندارند و توزیع این مراکز به‌صورت اتفاقی صورت گرفت است.

بدین‌ترتیب پس از بررسی مکان‌های مناسب برای احداث مراکز ورزشی و تطبیق آن با واقعیت زمینی، چندین مکان برای ایجاد مراکز ورزشی جدید برای این منطق پیشنهاد شده است (۱۷). جانسن^۱ و همکاران (۲۰۱۶) تحقیقی بیان کردند که فعالیت بدنی تحت تأثیر محیط ساخته‌شده است. بنابراین، این پژوهش بیان می‌کند درک رفتار ناشی از فعالیت بدنی در مکان‌های مختلف ممکن است بینش‌هایی را فراهم کند که به متخصصان در حوزه‌های مختلف (برای مثال، محوطه‌سازی، برنامه‌ریزی شهری) امکان می‌دهد استراتژی‌هایی را برای تحریک به شرکت در فعالیت‌های بدنی طرح‌ریزی کنند (۲۹). سالاروندیان^۲ و همکاران (۲۰۲۰) با بررسی و تجزیه و تحلیل وضعیت سرانه فضاهای فعالیت بدنی و دسترسی عابران پیاده به خدمات اماکن ورزشی در مناطق ۲۲ گانه تهران به این نتیجه رسیدند که برخی مناطق دارای کمبود فضای ورزشی هستند. با توجه به تراکم جمعیت، نتایج نشان داد که مناطقی که بیشترین جمعیت و تراکم مسکونی را دارند کمترین امکانات را دارند. به‌نظر می‌رسد مناطقی که سرانه فضای ورزشی بیشتری دارند کمترین میزان دسترسی را به امکانات ورزشی دارند. به‌طور کلی امکانات اصلی ورزشی در مناطقی واقع شده‌اند که حداقل فرصت استفاده از آنها را دارند (۳۷).

عموماً فضاهای شهری تابع هدف‌های انسانی و فعالیت‌های جمعی بوده و مجموعه شهری ابزاری برای ارتقای روح تفکر جمعی، همکاری، تفاهم و ارتباط صمیمانه و ایجاد فضای ایمن، راحت و با هویت به‌شمار می‌روند. از این‌رو، توجه به فضاهای مورد نیازی که ضامن سلامت جسم و روح شهروندان است در برنامه‌ریزی و ساختار شهر ضروری به‌نظر می‌رسد. سرانه فضای ورزشی در ۱۶ منطقه از ۲۲ منطقه تهران کمتر از متوسط فضای تعریف‌شده در طرح جامع تهران است. امکانات ورزشی برای بسیاری از

و یکپارچه برای هماهنگی و توسعه ورزش برای مناطق تهران مشاهده می‌شود. مطابق با آخرین آمار سازمان ورزش شهرداری تهران، سرانه فضای ورزشی در شهر تهران، ۵۰ سانتی مترمربع برای هر نفر است^۱ که از استانداردهای جهانی (۸ مترمربع به ازای هر نفر) بسیار پایین‌تر است. بنابراین ساماندهی، توزیع مناسب و توسعه اماکن ورزشی مهم به نظر می‌رسد. با توجه به نیاز سازمان ورزش و درخواست این سازمان جهت آمایش اماکن ورزشی در مناطق شهر تهران تاکنون هیچ‌گونه تحقیق جامعی صورت نپذیرفته است. از این رو محقق را بر آن داشت تا ضمن بررسی وضعیت موجود و شناسایی نقاط ضعف و قوت، درصدد شناسایی عوامل مؤثر بر آمایش اماکن ورزشی شهرداری تهران برآید.

روش‌شناسی پژوهش

با توجه به هدف پژوهش، رویکرد پژوهش حاضر کیفی^۲ و پارادایم آن تفسیری^۳ است. با توجه به اینکه منابع داده‌های پژوهش حاضر، مصاحبه^۴ بود، از روش تحلیل مضمون مصاحبه‌ها برای استخراج و کدگذاری استفاده شد. تحلیل مضمون یا تماتیک^۵ ضمن اینکه خود یک روش مستقل تحلیل است، می‌تواند در روش‌های دیگر تحلیل کیفی نیز به کار رود (۲۳). این نوع تحلیل در مرحله اول به دنبال الگویابی داده‌هاست. جامعه آماری پژوهش در این بخش شامل متخصصان و صاحب‌نظران حوزه علمی، پژوهشی و اجرایی اعم از مسئولان و مدیران شهرداری تهران و برخی استادان دانشگاهی (سابقه همکاری با شهرداری تهران) بودند. با توجه به ماهیت تحقیق، روش نمونه‌گیری از نوع نظری (هدفمند)^۶ بود. براساس مطالعات

ساکنان به راحتی در دسترس عابر پیاده نیست. حتی در مناطقی که بالاترین سرانه فضای ورزشی دارند. با این حال، آنها به‌طور مساوی در ارتباط با نیازهای جمعیت توزیع نمی‌شوند (۳۷). با نگاهی دقیق به مفهوم آمایش سرزمین می‌توان به ضرورت استفاده از آن در حیطه ورزش پی برد. با توجه به اینکه برنامه‌ریزان و مدیران شهری، مسئولان اصلی طراحی و ایجاد فضاهای مورد نیاز فعالیت‌های بدنی و ورزش می‌باشند، باید با محاسبات دقیق میزان فضای مورد نیاز برای ورزش و فعالیت بدنی و موقعیت مکانی و دسترسی مناسب، امنیت این اماکن را پیش‌بینی کنند. براساس اینکه در مسئله آمایش به مواردی فرهنگی و جمعیتی توجه خاص می‌شود، پرداختن به مسئله پیوست فرهنگی و جمع‌آوری اطلاعات محلی از شهروندان کم‌توجهی به جانمایی و کاربری صحیح اماکن ورزشی را کاهش خواهد داد. توجه به خاص شهروندان و نیازهای واقعی از مواردی است که ضمن دسترسی آسان به اماکن ورزشی موجب کاهش هدررفت بودجه و نیروی انسانی شده و عرضه و تقاضا را به هم نزدیک خواهد کرد. با این شرایط به نظر می‌رسد شهر تهران در فضاهای شهری خود علاوه بر تراکم، از توزیع نامناسب نیز رنج می‌برند؛ به گونه‌ای که تعادل کاربری‌های مسکونی با فضاهای عمومی به هم خورده است که این امر در اغلب سرانه‌های خدماتی از جمله ورزشی، فضای سبز شهری نمود بیشتری می‌یابد. در کلان‌شهر تهران کمبود فضاهای تفریحی ورزشی و توزیع نامناسب آن با توجه جمعیت هر منطقه از مشکلات عمده در رابطه با ورزش است. علی‌رغم وجود سازمان‌های گوناگون در تصمیم‌گیری و هدایت ورزش در سطوح مختلف، از جمله شهرداری، عدم تدوین برنامه‌های منسجم

4. Interview

5. Thematic Analysis

6. Theoretical Sampling

1. www.Shahrevarzesh.ir

2. Qualitative research

3. Interpretivism

و بررسی‌ها، نمونه‌گیری از افرادی انجام شد که بیشترین فرصت را برای گردآوری مرتبط‌ترین داده‌ها درباره پدیده تحت مطالعه فراهم می‌کردند. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختاریافته^۱ بود. کدگذاری‌های انجام‌شده براساس مشابهت‌های معنایی و ماهیتی به تم‌های فرعی و تم‌های اصلی دسته‌بندی شدند که در این حین یادداشت‌های محقق نیز کمک‌کننده بود و درنهایت شبکه مضامین^۲ بین مفاهیم تولیدشده در بخش مختلف ترسیم شد. مراحل تأیید روایی و پایایی روش تحقیق کیفی با روش‌های کمی اساساً متفاوت است.

به‌طوری‌که موریس و همکاران^۳ (۲۰۰۲) برای اطمینان از روایی^۴ و پایایی^۵ پژوهش کیفی مواردی مانند انتخاب دقیق نمونه‌های مناسب، جمع‌آوری و تحلیل همزمان داده و انسجام در روش‌شناسی پژوهش را در جهت اطمینان از نتایج پیشنهاد می‌دهند (۳۳) که در این تحقیق نیز موارد مذکور از طرف پژوهشگران رعایت شد. همچنین با استفاده از روش بازکدینگ^۶ (کدگذاری^۷ مجدد) ۲۰ درصد از محتوای مصاحبه‌ها و اسناد توسط پژوهشگر دیگری از تیم کدگذاری شد و با کمک فرمول اسکات^۸ ضریب توافق برابر با ۸۸/۲ محاسبه شد.

$$C.R = \frac{\text{مقوله‌های مورد توافق}}{\text{کل مقوله‌ها}}$$

$$C.R = \frac{45}{51} \times 100 = 88.2$$

در منابع علمی انجام ۱۲ تا ۱۸ مصاحبه را برای رسیدن به اشباع نظری^۹ کافی می‌دانند (۳). در این تحقیق نیز پس از انجام ۱۵ مصاحبه با ۱۵ نفر محقق به اشباع نظری رسید.

جدول ۱. گزارش توصیفی نمونه تحقیق

متغیر	ویژگی جمعیت‌شناختی	فراوانی
جنسیت	مرد	۱۱
	زن	۴
	کارشناسی	۱
تحصیلات	کارشناسی ارشد	۶
	دکتری	۸
	زیر ۵ سال	۱
مدت فعالیت در ورزش شهرداری	۵ - ۱۰ سال	۳
	۱۰ - ۱۵ سال	۷
	بیشتر از ۱۵ سال	۴
واحد محل خدمت	اماکن و نوسازی	۳
	خدمات شهری	۲
	سازمان ورزش	۸
	سایر واحدها	۲
	علمی - پژوهشی	۵
پست سازمانی	اجرایی	۱۰

- 6 . Re-Coding
- 7 . Coding
- 8 . Scott
- 9 . Theoretical Saturation

- 1 . Deep and Semi-Structured Interviews
- 2 . Thematic Network
- 3 . Morse and et al
- 4 . Validity
- 5 . Reliability

یافته‌ها

نوشتاری داده‌ها به صورت اطلاعات کدگذاری شده؛ ۳. مرور کدهای تدوین شده و ادغام آن‌ها به صورت دسته‌های عمده‌تر اطلاعات؛ ۴. کاهش دسته‌ها، حذف دسته‌های تکراری و ادغام دسته‌های کوچک‌تر در دسته‌های عمده‌تر؛ ۵. تبدیل دسته کدها به ۵ تا ۷ موضوع؛ ۶. انتخاب کدهایی (مقوله‌هایی) به عنوان موضوع بحث و مشخص کردن بقیه مقوله‌ها برای توصیف آنها در گزارش تحقیق (۳). در فرایند کدگذاری باز مصاحبه‌های انجام گرفته در مجموع تعداد ۷۵ کد اولیه غیرتکراری ایجاد شد. سپس این مفاهیم در قالب ۱۶ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی قرار گرفت.

با توجه به مبانی نظری پژوهش‌های کیفی، هم‌زمان با انجام مصاحبه‌ها، تحلیل و کدگذاری آنها نیز انجام گرفت؛ به طوری که تحلیل هر مصاحبه به همراه یافته‌های قبلی به عنوان راهنمای مصاحبه و معیاری برای انتخاب افراد بعدی بود. انجام مصاحبه‌های کیفی تا حد رسیدن به اشباع نظری ادامه پیدا کرد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در یک فرایند شش مرحله‌ای صورت گرفت: ۱. مرور متن نوشتاری داده‌ها، کسب احساس کلی نسبت به آنها و تعیین چگونگی بخش‌بندی متن نوشتاری؛ ۲. انتخاب بخش‌هایی از متن

جدول ۲. یافته‌های پژوهش حاصل از مصاحبه

تحقیقات همسو	مفهوم	مقوله	کد باز	کد مصاحبه شوندگان
ابراهیمی (۱۳۸۷) (۱) لی، مودون (۲۰۰۴) (۳۰) جانسن و همکاران (۲۰۱۶) (۲۹) گدونتلی، کیپریوس (۲۰۱۸) (۲۸)	برقراری ارتباط	بینش مدیریت	توجه به مدیریت کلان (۲)	P ₁ , P ₂ , P ₄ , P ₇ , P ₈ , P ₁₁ , P ₁₄ , P ₁₂ , P ₅ , P ₁₃ , P ₁₅
			برنامه‌ریزی براساس چشم‌انداز (۲)	
			تعیین نقشه راه (۱)	
			توجه به اسناد بالادستی (۱)	
			بهره‌گیری از دیدگاه متخصصان (۲)	
		تعاملات سازمانی	توجه به نظر کارشناسان ورزش در ساخت‌وساز (۳)	P ₁ , P ₂ , P ₃ , P ₄ , P ₅ , P ₇ , P ₆ , P ₉ , P ₁₁ , P ₁₂ , P ₁₃
			نوع ارتباطات و توانمندی مدیران (۱)	
			مشخص شدن متولی ساخت اماکن (سازمان / مناطق) (۲)	
			ارتباط مدیران ورزش شهرداری با نهادهای تصمیم گیر (۲)	
			تعامل با شورایاران و مدیران محلات (۳)	
رسالت نظارتی و حمایتی سازمان در ساخت (۲)			ارتباط مدیران مناطق کم‌برخوردار با خیرین در جذب سرمایه (۳)	P ₁ , P ₂ , P ₆ , P ₇ , P ₈ , P ₁₀ , P ₁₂ , P ₁₃ , P ₁₅
			کاهش رویکرد ساخت‌وساز در مدیریت جدید شهری (۲)	
			مشارکت در ساخت با ارگان‌های متولی ورزش (۲)	
			کاهش موازی‌کای (۳)	

تحقیقات همسو	مفهوم	مقوله	کد باز	کد مصاحبه شوندگان
		نظارت و ارزیابی	خلاق نظارت مستمر بر ساخت اماکن (۵)	P ₁ , P ₃ , P ₄ , P ₅ , P ₇ , P ₉ , P ₁₃
			تعیین شاخص ارزیابی (۳)	
			نقش نظارتی کارشناسان ورزش مناطق (۲)	
	برون سپاری		همکاری با بخش خصوصی (۱)	
			توجه به برون سپاری در سازمان (۳)	
			تعامل با بخش خصوصی در ساخت (۲)	
رضوی و همکاران (۱۳۹۷) (۱۰)	عوامل اقتصادی	بودجه و اعتبارات	بودجه ناکافی (۴)	P ₁ , P ₃ , P ₄ , P ₅ , P ₇ , P ₉ , P ₁₃
			تلاش در جذب اعتبار و بودجه ساخت (۳)	
			کمک منابع مالی از خیرین ورزشی (۴)	
			عدالت در بودجه مناطق (۳)	
		جذب سرمایه	توسعه درآمدزایی سازمان (۲)	
			شناسایی سرمایه گذاران (۲)	
			جذب سرمایه گذار (۳)	
			ایجاد رقابت سالم بین سرمایه گذاران (۱)	
			حمایت قانونی از سرمایه گذاران (۲)	
شاهیوندی و همکاران (۱۳۹۳) (۱۵)	عوامل فرهنگی - اجتماعی	ورزش بانوان	توجه به نیازهای بانوان در ساخت و ساز اماکن ورزشی (۴)	P ₂ , P ₃ , P ₄ , P ₆ , P ₇ , P ₈ , P ₁₅
			ساخت مجموعه های ورزشی ویژه بانوان (۱)	
			توجه به مسائل ویژه بانوان در ساخت اماکن ورزشی (۲)	
			برنامه ریزی ویژه برای ورزش بانوان (۳)	
		پیوست فرهنگی	نظرسنجی مردمی (۶)	P ₄ , P ₅ , P ₈ , P ₉ , P ₁₂ , P ₁₃ , P ₁₄
			امکان سنجی مناسب (۲)	
			دیدگاه متفاوت شهروندان (۳)	
			توجه به اقشار جمعیتی (۴)	
			توجه به نیازهای ورزشی شهروندان (۴)	
			توجه به علاقه شهروندان (۶)	
		بافت فرهنگی	توجه به بافت شهری و فرهنگ شهروندی (۳)	P ₁ , P ₂ , P ₆ , P ₇ , P ₈ , P ₁₀ , P ₁₂ , P ₁₃ , P ₁₄
			توجه به مسائل فرهنگی (۳)	

تحقیقات همسو	مفهوم	مقوله	کد باز	کد مصاحبه شوندگان
عوامل کابندی و زیرساختی	خدمات ویژه	توجه به فرهنگ و سلايق شهروندی (۲) استقبال مردم از مراکز فرهنگی در مناطق محروم (۵) توجه به بافت جمعیت محلات در ساخت اماکن ورزشی (۴) توجه به فرهنگ غالب محلات (۵)	برنامه‌ریزی برای همراهان ورزشکار (۲) توجه ویژه به خدمات رفاهی در ساخت (۲) ساخت مراکز رفاهی مناسب سالمندان و معلولان (۳) ایجاد خانه اسباب‌بازی برای کودکان (۲)	P ₁ , P ₃ , P ₄ , P ₆ , P ₇ , P ₈ , P ₁₁
	همجواری	امکان‌سنجی با هدف جلوگیری از همجواری (۳) عدم تناسب رشته‌ای در مراکز همجوار (۳) دسترسی محلی به مجموعه‌های ورزشی (۴) مهندسی معکوس مکان‌های آسیب‌پذیر با ایجاد فضای ورزشی (۳) ساخت مجموعه‌های چندمنظوره (۵) استفاده بهینه از بافت‌های فرسوده (۵) شناسایی زمین‌های بلا تکلیف جهت تغییر کاربری (۴) تغییر کاربری با توجه به رویکرد شهروندان به ورزش (۳)	P ₁ , P ₂ , P ₃ , P ₅ , P ₇ , P ₈ , P ₁₀ , P ₁₁ , P ₁₂ , P ₁₅	P ₁ , P ₂ , P ₃ , P ₅ , P ₇ , P ₈ , P ₁₀ , P ₁₁ , P ₁₂ , P ₁₅
	تغییر کاربری	کمبود فضای کافی ورزشی (۴) توسعه اماکن ورزشی در مناطق دارای فقر حرکتی (۳) امکان تبدیل برخی مجموعه‌ها به چندمنظوره (۲) توجه ویژه به ساخت‌وساز (۶) استفاده از مصالح جدید در ساخت اماکن ورزشی (۴) استفاده بهینه از انرژی در طراحی (۳)	P ₂ , P ₄ , P ₅ , P ₆ , P ₉ , P ₁₀ , P ₁₂ , P ₁₃ , P ₁₄ , P ₁₅	P ₂ , P ₄ , P ₅ , P ₆ , P ₉ , P ₁₀ , P ₁₂ , P ₁₃ , P ₁₄ , P ₁₅
	توسعه زیرساخت‌ها	توجه به فرهنگ و سلايق شهروندی (۲) استقبال مردم از مراکز فرهنگی در مناطق محروم (۵) توجه به بافت جمعیت محلات در ساخت اماکن ورزشی (۴) توجه به فرهنگ غالب محلات (۵)	برنامه‌ریزی برای همراهان ورزشکار (۲) توجه ویژه به خدمات رفاهی در ساخت (۲) ساخت مراکز رفاهی مناسب سالمندان و معلولان (۳) ایجاد خانه اسباب‌بازی برای کودکان (۲)	P ₁ , P ₃ , P ₄ , P ₆ , P ₇ , P ₈ , P ₁₀ , P ₁₂ , P ₁₃ , P ₁₄
	طراحی و معماری	توجه به فرهنگ و سلايق شهروندی (۲) استقبال مردم از مراکز فرهنگی در مناطق محروم (۵) توجه به بافت جمعیت محلات در ساخت اماکن ورزشی (۴) توجه به فرهنگ غالب محلات (۵)	برنامه‌ریزی برای همراهان ورزشکار (۲) توجه ویژه به خدمات رفاهی در ساخت (۲) ساخت مراکز رفاهی مناسب سالمندان و معلولان (۳) ایجاد خانه اسباب‌بازی برای کودکان (۲)	P ₃ , P ₄ , P ₆ , P ₇ , P ₉ , P ₁₁ , P ₁₂ , P ₁₃ , P ₁₄ , P ₁₅

تحقیقات همسو	مفهوم	مقوله	کد باز	کد مصاحبه شوندهگان
شن و همکاران (۲۰۲۰) (۳۹)	عوامل اکولوژیکی	توجه به مسائل محیط زیستی در ساخت اماکن ورزشی (۴)	در نظر گرفتن کیفیت ساخت اماکن هنگام ساخت (۳)	
			توجه به طراحی ساخت اماکن (۳)	
			مناسب سازی برای معلولین و سالمندان (۴)	
			توجه به تراکم جمعیت (۲)	
عدالت توزیعی	عوامل اکولوژیکی	توجه به مسائل محیط زیستی در ساخت اماکن ورزشی (۴)	دسترسی به پارکینگ در جوار مجموعه ها (۴)	P ₁ , P ₃ , P ₄ , P ₆ , P ₇ , P ₈ , P ₁₀ , P ₁₁ , P ₁₃
			توجه به مسائل ترافیکی در ساخت اماکن ورزشی (۳)	
			کمبود امکانات در مناطق (۵)	
			توزیع صحیح رشته ها در مناطق (۲)	P ₂ , P ₅ , P ₆ , P ₈ , P ₉ , P ₁₁ , P ₁₃ , P ₁₄
عدالت توزیعی	عوامل اکولوژیکی	توجه به مسائل محیط زیستی در ساخت اماکن ورزشی (۴)	جانمایی مناسب جهت ساخت اماکن ورزشی (۴)	
			تراکم عادلانه و صحیح مراکز ورزشی (۵)	

بحث و نتیجه گیری

مدیریتی، بینش مدیریتی است. ماچادو^۱ (۲۰۰۴) معتقد است برنامه ریزی راهبردی عنصری کلیدی برای برتری سازمانی و ابزاری بسیار مهم برای اثربخشی سازمانی است (۳۲). آگاهی از اهمیت چشم انداز و ضرورت خلق یک چشم انداز مناسب برای افراد و سازمان ها وظیفه غیرقابل چشم پوشی است. داشتن چشم انداز و نیل به موفقیت آنچنان لازم و ملزوم یکدیگرند. نقشه راه و چشم انداز به تصویری روشن و در مواردی از آینده اشاره دارد که به افراد نشان می دهد چرا باید برای خلق آن بسیار بکوشند. در پژوهش حاضر حاکی از آن است به نظر می رسد که شهرداری تهران نیاز به یک برنامه بلندمدت و به همراه چشم انداز در آمایش مطلوب اماکن ورزشی داشته باشد. شهرداری به دلیل ارتباط مستمر و تنگاتنگ با مهندسان

پژوهش حاضر به بررسی نقش عوامل مؤثر در آمایش اماکن ورزشی شهرداری تهران پرداخته شد که براساس کدگذاری ها و یافته های پژوهش عوامل در قالب ۴ اصلی به دست آمد که شامل: عوامل مدیریتی، عوامل اقتصادی، عوامل فرهنگی - اجتماعی، عوامل کالبدی و زیرساختی می باشند. با توجه به نظر خبرگان و مدیران ورزش شهرداری، عوامل مدیریتی در برقراری آمایش اماکن ورزشی شهر تهران مؤثر هستند. امروزه مدیریت هر سازمان می تواند با الگوبرداری از سازمان های موفق روش های برتر را برای بهبود مستمر کارایی در سازمان خود پیدا کرده و آنها را پیاده سازی کند. براساس نتایج یکی از ویژگی های مهم تفکر

مشاور و سایر عناصر تصمیم‌ساز و تهیه‌کنندگان اسناد و برنامه‌های شهری و طرح‌های تفصیلی، از جایگاه ویژه‌ای در زمینه توسعه فضاهای تفریحی و ورزشی (پارک‌ها و فضاهای ورزشی) برخوردار است که توسعه این فضاها با هدف تأمین فضاهای لازم برای گذران اوقات فراغت شهروندان صورت می‌گیرد. آنچه در تمامی مراحل تدوین، اجرا، نظارت و کنترل برنامه‌ها مهم به‌نظر می‌رسد، همکاری و هم‌اندیشی نهادهای تصمیم‌گیر بخش ورزش شهرداری و تعامل با بخش خصوصی در ساخت ساز اماکن ورزشی مناطق است. ایجاد تعامل و همکاری با دستگاه‌ها، سازمان‌ها، و نهادهای ورزشی به‌ویژه شهرداری‌های مناطق ۲۲ گانه، فدراسیون‌های ورزشی، اداره کل تربیت بدنی استان تهران، هیأت‌های ورزشی، آموزش و پرورش مناطق و بخش خصوصی و شورایی‌های محلات برای ارتقای وضعیت موجود اماکن ورزشی بسیار مثمرتر خواهد بود و سبب کاهش موازی‌کاری‌ها در بخش ساخت‌وساز اماکن ورزشی می‌شود.

از طرفی استقرار سیستم تحقیق و ارزیابی در ورزش شهرداری در چارچوب اصول و مفاهیم برای تحقق اهداف و وظایف سازمانی است. اصطلاحات نظارت و کنترل بر امور باهم استفاده می‌شوند. گاهی اوقات از کلمه نظارت معنی نظارت و کنترل و از مفهوم کنترل معنی نظارت و کنترل ادراک می‌شود. نظارت و کنترل، بازدید و مراقبت از طرز پیشرفت اجرای و ساخت اماکن ورزشی و تغییر و تصحیح عملیات به‌منظور جلوگیری از انحرافات از تحقق اهداف سازمان است. علاوه بر وجود سیستم نظارت و ارزیابی در سازمان‌های مذکور وجود یک سامانه تحقیقاتی نیز ضروری است تا براساس نتایج آن خلأهای نظارت مستمر بر ساخت اماکن شناسایی و راهکارهای کاربردی جهت رفع آنها ارائه شوند. همچنین در اجرای این برنامه‌ها نیاز به ارتباطات و

تعاملات سازمانی است. شهرداری به‌عنوان سازمان مردمی و غیردولتی که نسبت به سایر سازمان‌ها و ارگان‌های شهری ارتباط نزدیک‌تری با شهروندان دارد و قادر است با هدایت شهروندان برای استقرار تشکیلات مردمی در سطح محلات و محول کردن اداره و نگهداری فضاهای ورزشی به افراد، نقش مؤثر و بسزایی در این زمینه ایفا کنند. رسیدن به نقطه ایده‌آل و کارآمد تعامل بین سازمانی یکی از عوامل اصلی پیشرفت اقدامات برنامه‌ریزی‌شده در سازمان است. نوع ارتباطات و توانمندی مدیران، ارتباط مدیران ورزش شهرداری با نهادهای تصمیم‌گیر، تعامل با شوراییاران و مدیران محلات، ارتباط مدیران مناطق محروم با خیرین در جذب سرمایه و کاهش موازی‌کاری می‌تواند مؤثر واقع شود. برخی مناطق به‌علت کمبود فضای ورزشی کافی، مدیران با ایجاد تعامل با ارگان‌ها و نهادهایی که سالن و فضاهای ورزشی داشته‌اند توانسته‌اند از ظرفیت آنجا جهت استفاده دیگر شهروندان استفاده کنند که البته این کار نمی‌تواند تمامی نیازهای آن منطقه را برطرف کند و مستلزم ارتباط گسترده با بخش خصوصی و برون‌سپاری در ساخت اماکن با بهره‌گیری از دیدگاه متخصصان است. مدیران و کارشناسان ورزش مناطق می‌تواند با شناسایی این‌گونه فضاها سرانه فضای ورزشی شهروندان خود را افزایش دهد. با توجه به‌نظر متخصصان عوامل اقتصادی، از نکات شایان توجه در بحث آمایش اماکن ورزشی شهرداری تهران بود. عوامل اقتصادی در طراحی و مکان‌یابی اماکن ورزشی نقش مهمی دارند. بین میزان توسعه اقتصادی در هر منطقه اسپانیا و سطح منابع زیرساخت‌های ورزشی رابطه معناداری وجود دارد. سرمایه‌گذاری ناکافی در زیرساخت‌های ورزشی، به فرصت‌های کمتری برای فعالیت بدنی توسط مردم منجر می‌شود (۲۶). تخصیص بودجه از سوی دولت به شهرداری و درآمدزایی سازمان و جذب سرمایه‌گذار در برنامه‌های

طولانی مدت براساس چشم‌انداز سازمان را از عوامل مهم مالی دانستند. شهرداری‌ها به‌منظور تأمین نیازهای شهروندان خود از منابع داخلی (درآمد عملیاتی، بودجه عمومی و ...) و منابع خارج از شهرداری استفاده می‌کند. عمدتاً منابع داخلی پاسخگوی نیازهای مالی نیست. ازاین‌رو شهرداری امکان اجرای پروژه‌های شهری همچون ایجاد فضاهای ورزشی که حیات شهر به آنها وابسته است را ندارد. بنابراین باید از طریق استفاده از ظرفیت‌های خارج از منابع خود اقدام به تأمین مالی پروژه‌ها و زمینه سازی جهت سرمایه‌گذاری توسعه این زیرساخت‌ها می‌نماید. شهرداری‌ها می‌توانند برای تأمین سرمایه لازم خود تدابیری همچون؛ بهره‌گیری از منابع داخلی کشور مانند نظام بانکی کشور اتخاذ کند. همچنین می‌تواند از منابع خارجی همچون روش قرضی و روش غیرقرضی (مشارکت و قیمت‌گذاری، قراردادهای عملیاتی، شرایط رقابتی و اعمال مقررات و ...) بهره‌مندی از بستر مشارکت بخش خصوصی و عمومی استفاده کنند.

با وجود این توجه به اختصاص بودجه بیشتر به مناطق محروم و کم‌برخوردار و توزیع صحیح رشته‌ها در مناطق ۲۲ گانه و توزیع عادلانه و صحیح مراکز ورزشی تا حدودی می‌تواند نیازهای شهروندان در مناطق را پاسخگو باشد. با توجه به نتایج تحقیق حاضر، مدیران سازمان ورزش می‌توانند با دولت و نهادهای متولی ورزش ارتباط گسترده برقرار کنند و بودجه‌های مناسبی جهت ساخت اماکن ورزشی جذب کنند. هدایت مشارکت مردمی، خیرین و تعامل با شورایاران و مدیران محلات و بخش خصوصی به سمت و سوی مناطق کم‌برخوردار، امکان جلب مشارکت مردم در مدیریت و سرمایه‌گذاری فضاهای ورزشی افزایش را خواهد داد. مشارکت جدی بخش خصوصی در احداث و نگهداری اماکن ورزشی و تجهیز آنها در سطح محلات، با توجه به محدودیت منابع مالی و سایر مشکلات اجرایی

سازمان ورزش و شهرداری‌های مناطق از اهمیت بسزایی برخوردار است. نحوه مشارکت بخش خصوصی در فعالیت‌های ورزشی نهایتاً منجر به گسترش اماکن ورزشی در فضای شهری و توزیع متعادل امکانات و وسایل تفریحی و ورزشی برای دسترسی تمام شهروندان به این فضا می‌شود. بنابراین آگاهی از توان و محدودیت‌های بخش خصوصی، سرمایه‌گذاری در بخش ورزش، چگونگی مشارکت فعال آنها سبب می‌شود، سازمان‌های دولتی در احداث و اداره فضای ورزشی و گسترش و تجهیز آن به مشارکت نهادهای خصوصی بهای بیشتری دهند. بنابراین برای افزایش سرانه ورزش در تهران و استفاده تمام شهروندان از امکانات ورزشی به مشارکت بخش خصوصی و مردمی نیاز مبرمی احساس می‌شود.

در مبحث عوامل فرهنگی و اجتماعی متخصصان عوامل زیادی از جمله توجه به ورزش بانوان، بافت و پیوست فرهنگی و ارائه خدمات به شهروندان در برنامه‌ریزی ساخت‌وساز اماکن ورزش شهر تهران تأثیرگذار دانسته‌اند. برای درک پویایی جوامع صنعتی، مطالعه عمیق ارتباط بین ورزش، فضا و ساختار اجتماعی شهری ضروری است. توسعه ورزش در فضاهای مدرن شهری نشان‌دهنده الگوهای گسترش شهر است. در نتیجه، می‌توان از ورزش برای شکل‌گیری شهر مدرن استفاده کرد. تجزیه و تحلیل تأثیرات اجتماعی و شهری یک مرکز ورزشی در بارسلونا نشان می‌دهد که بین سال‌های ۱۸۷۰ و ۱۹۲۳، ورزش نقش مهمی در تحول در فضاهای شهری، در تحرک طبقات اجتماعی درون شهر و ظهور آگاهی عمومی جدید داشت (۳۵). پیوست فرهنگی اگر قبل از ساخت صورت نگیرد عملاً مراکز ورزشی کاربری لازم را نخواهند داشت و متناسب با نیاز مراجعه‌کنندگان نخواهد بود. شهروندان به‌عنوان بهره‌برداران اصلی مراکز ورزشی و افراد ساکن در مناطق نقش مهمی می‌توانند در ساخت اماکن ایفا کنند؛ ازاین‌رو

نظرسنجی قبل از ساخت در خصوص علاقه‌مندی شهروندان، توجه به افشار خاص (کودکان، سالمندان، معلولان) و ساخت مراکز متناسب با شرایط آنها، توجه به بافت شهری و فرهنگ شهروندی، توجه به مسائل فرهنگی هر محله، نیازهای ورزشی هر محله، توجه به مناطق کم‌برخوردار، تراکم جمعیت، از مواردی است که در پیوست فرهنگی باید به آن توجه ویژه شود و از طریق خانه به خانه صورت گیرد نه فقط از افرادی که به مجموعه‌ها مراجعه می‌کنند. نکات مهمی که در پیوست‌های مطالعاتی باید مدنظر قرار گیرد: مناسب‌سازی اماکن جهت معلولان و سالمندان (۳۸)، امکان‌سنجی با هدف جلوگیری از همجواری مراکز، دسترسی آسان (در منطقه ۲۲ برخی مجموعه‌ها از مناطق مسکونی فاصله زیادی دارد که سبب کاهش مراجعه شهروندان شده است). پیش‌بینی و تأمین اراضی و زمین‌های مناسب جهت احداث فضاها و اماکن ورزشی در طرح‌های جامع و تفصیلی مناطق شهری تهران مبتنی بر نیازسنجی‌های جمعیتی و امکان‌سنجی‌های لازم و ضروری است. از طرفی توجه به نیازهای بانوان در ساخت (مانند ساخت سالن‌های ورزشی مناسب رشته‌های مورد استقبال بانوان) و نیز ساخت اماکن ورزشی ویژه بانوان (تمامی ساعات مراجعه مختص بانوان باشد) به عنوان تقریباً نیمی از مراجعه‌کنندگان به سالن‌های ورزشی در برنامه‌ریزی ساخت از مسائل بسیار مهم است. اینکه مسیرهای منتهی به سالن‌های ورزشی بانوان از روشنایی کافی برخوردار بوده و امنیت لازم را داشته باشد از مسائلی بسیار مهم در بخش ورزش بانوان است. بسیاری از مادران به دلیل داشتن فرزندان خردسال امکان استفاده از مراکز ورزشی را ندارند و این امکان در صورت ساخت خانه‌های کودک و اسباب‌بازی برای مادران فراهم می‌شود که ضمن آرامش خاطر به جهت فرزندان خود می‌توانند ساعاتی را

به راحتی به ورزش اختصاص دهند شاید این‌گونه شرایط علاقه‌مندی کودکان به ورزش را نیز فراهم آورد. در خصوص خدمات ویژه رفاهی ساخت یک پارکینگ یا فضای تفریحی در نزدیکی مجموعه در افزایش مراجعه‌کنندگان بسیار تأثیرگذار باشد.

با توجه به نظر مدیران و متخصصان ورزش شهرداری عوامل کلیدی و زیرساختی همچون تغییر کاربری، توسعه زیرساخت‌ها، طراحی و معماری و عوامل اکولوژی و عدالت توزیعی در ساخت‌وساز اماکن ورزشی جز مهم‌ترین بخش‌ها در عملیاتی کردن برنامه آمایش اماکن ورزشی باشد. در بسیاری موارد به دلیل نبود امکان‌سنجی و مطالعات پیش از ساخت مشاهده شده که مجموعه‌هایی با کاربری‌های مشابه توسط نهادهای مختلف در کنار یکدیگر ساخته شده و این کار نه تنها سبب هدررفت بودجه می‌شود، بلکه موجب کاهش بهره‌وری لازم از مجموعه تازه تأسیس شده است. بنابراین ضمن مطالعه دقیق در این خصوص باید به مواردی از جمله ساخت اماکن ورزشی در محله‌های با تراکم جمعیت بالا همراه با دسترسی آسان و عدم ایجاد مزاحمت برای منازل مسکونی همجوار توجه کرد، چراکه این‌گونه نارضایتی‌ها امکان عدم مراجعه شهروندان را کاهش خواهد داد. همچنین که به نظر می‌رسد در مباحث تغییر کاربری ریاست سازمان و شهرداران مناطق می‌توانند با مهندسی معکوس اقدام به شناسایی مکان‌های آسیب‌پذیر نموده و با تغییر کاربری فضای ورزشی مناسب در مناطق ایجاد کنند (۴۳). شهرداری می‌تواند زمین‌های بایری را که بدون استفاده در مناطق مختلف شهری محل تجمع نخاله‌ها و زباله‌ها هستند، شناسایی و برای توسعه فضای ورزشی منطقه آن را به بخش خصوصی واگذار کند. این عمل می‌تواند با توجه به طرح توسعه شهری طرح جامع کاربری ورزشی اراضی در یک برنامه بلندمدت مشخص شود. از

دیگر راهکارهای اثربخش می‌تواند طراحی طرح جامع اماکن ورزشی و توزیع عادلانه فضاهای ورزشی در مناطق مختلف شهری با توجه به پراکندگی فرهنگی و اجتماعی باشد. اعمال حمایت‌های مالی، پشتیبانی، خدماتی و تجهیزاتی در ایجاد، مرمت، بازسازی و نوسازی فضاها و اماکن ورزشی متعلق به شهرداری در شهر تهران موجب رعایت اصل توزیع عادلانه در مقیاس‌های جغرافیایی و جمعیتی مختلف خواهد شد که نه تنها سبب کاهش بزه و آسیب‌های اجتماعی می‌شود، بلکه شرایط بازگشت به زندگی سالم و بانشاط را برای این افراد فراهم می‌کند. از طرفی بافت‌های فرسوده از فضاهایی است که امکان آسیب‌های اجتماعی به دلیل فضاهای کم‌نور و رهگذرهای باریک و فقر مالی و... فراهم است. از این رو شهرداری با تملک این‌گونه املاک و تغییر کاربری فضای ورزشی مناسبی هرچند کوچک را برای شهروندان آن مناطق فراهم کند که این کار به خودی خود هزینه‌های متحمل‌شده بر شهرداری در خصوص افراد آسیب‌پذیر را کاهش خواهد داد. برخی مناطق (۶ و ۱۲) به دلیل قرار گرفتن در موقعیت مراکز اداری و تجاری و نبود فضای لازم ورزشی می‌توانند با ایجاد سالن‌های ورزشی چندمنظوره و یا استفاده از مجموعه‌های ورزشی برخی از سازمان‌ها و نهادها برای عموم شهروندان نیازهای ورزشی این‌گونه مناطق را برطرف کنند. در طراحی و معماری اماکن ورزشی توجه به استفاده بهینه انرژی با استفاده از مصالح مناسب با شرایط آب‌وهوایی، توجه به نوع طراحی اماکن جهت جذب شهروندان به ورزش، استفاده از مواد ساختمانی بادوام، مناسب‌سازی فضا برای معلولان و سالمندان و ایجاد فضایی سبز هرچند کوچک در کنار مجموعه از جمله عواملی است که از نظر متخصصان می‌توان در طراحی به آن توجه داشت متخصصان تراکم جمعیت، دسترسی به پارکینگ در جوار مجموعه‌ها جهت ترافیک، توجه به

مسیرهای آسان منتهی به مجموعه‌ها، توجه به مسیر فاضلاب مجموعه و آبراه را از مسائل مهم اکولوژیکی در ساخت اماکن می‌دانند. نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد که دسترسی نابرابر به اماکن ورزشی از توزیع فضایی نابرابر این امکانات (۴۲)، ناشی می‌شود و لزوماً از تعداد کم آنها نیست. حتی با سرانه فضای ورزشی بالا، مناطق ۲۱ و ۲۲ هنوز از توزیع نابرابر خدمات رنج می‌برند و کوچک‌ترین مناطق تحت پوشش خدمات ورزشی را دارند. این مورد در مناطق ۱۸، ۵، ۴ و ۷ نیز به ترتیب با ۳۵، ۴۳، ۵۷ و ۶۵ درصد پوشش خدمات وجود دارد. به طور خلاصه، مناطق در تهران با توزیع نابرابر فضاهای ورزشی (حتی در مناطقی که سرانه ورزشی بالایی دارند) با توجه به گسترش فیزیکی شهر و دسترسی به آن روبه‌رو می‌شوند (۳۷). با این حال، نتایج مطابق با یافته‌های مطالعه اوه و جئونگ (۲۰۰۷) است که نشان می‌دهد پارک‌ها و فضاهای تفریحی به طور مساوی با جمعیت و مناطق مسکونی توزیع نشده‌اند (۳۴). علاوه بر این، یافته‌های فعلی با مطالعاتی که توزیع امکانات عمومی در تهران را بررسی کرده است سازگار است (برای مثال لطفی و کوهساری، ۲۰۰۹؛ طالعی و همکاران، ۲۰۱۴). آنها نشان دادند که خدمات ورزشی متناسب با رشد جمعیت و تقاضای محلات توزیع نشده است. به دلیل توزیع نامساوی فضایی، برخی مناطق کمبود فضای ورزشی دارند، در حالی که برخی مناطق دسترسی کافی به این خدمات در فاصله پیاده ندارند (۳۱، ۴۱)

ساخت مجموعه‌های ورزشی بزرگ بدون در نظر گرفتن مسائل زمین‌شناسی، آلودگی ژئومورفیک و می‌تواند تهدیدی برای محیط زیست باشد (۴۳). برای شرکت شهروندان در فعالیت‌های ورزشی محله، ساخت‌وساز باید سلامتی را افزایش دهد، کیفیت و سبک زندگی مردم را بهبود ببخشد. با توسعه سریع صنعتی شدن و شهرنشینی،

فرهنگی و سیاسی نیز مزایایی را برای جامعه به همراه دارد. با افزایش میزان سرمایه‌گذاری در زمینه ورزش در مناطق محروم می‌توان با جذب شهروندان این مناطق به ورزش، روحیه ورزشکاری را در آنها تقویت کرد و احتمال وقوع جرم و جنایت در جامعه را کاهش داد. همچنین با ایجاد نگرش مثبت در جامعه نسبت به ورزش، موجبات افزایش سطح سلامت و تندرستی افراد را فراهم آورد. مدیریت کلان سازمان ورزش شهرداری تهران می‌تواند با جذب سرمایه‌های نهادهای تصمیم‌ساز در ورزش و اقناع مدیران بالادستی اقدام به ساخت اماکن ورزشی و گسترش آن با امکان‌سنجی و نیازسنجی از شهروندان کرده و متناسب با فضای فرهنگی و بافت مناطق و محلات، نیازها و خلأهای موجود را برطرف سازد. از این رو می‌تواند با مشارکت بخش‌های خصوصی و کاهش موازی‌کاری‌های سایر سازمان‌های فعال در بخش ساخت‌وساز اماکن ورزشی، اقدام به ساخت و احداث اماکن ورزشی با توجه به عوامل شناسایی‌شده در آمایش اماکن ورزشی کند.

بحران انرژی، تخریب اکولوژیکی، آلودگی محیط زیست و غیره، تهدیدی برای بقا و توسعه انسان بوده است. بنابراین در برنامه‌ریزی و طراحی اماکن ورزشی، انتخاب مکان، فضای سبز و انتخاب فرایند، مانند سیستم کنترل و نظارت، سیستم بازیافت، مسائل زیست‌محیطی، استانداردهای موجود، توجه به پیوست فرهنگی - ورزشی محله و توسعه زیرساخت‌ها از اهمیت زیادی برخوردار است. در ساخت‌وساز از مکان‌های بزرگ ورزشی باید از زوایا و جنبه‌های مختلف به ساخت اماکن ورزشی توجه داشته باشد و در نتیجه سبب توسعه پایدار شهری شود.

به‌طور کلی الگوی جدید شهرنشینی تحت تأثیر تحولات اقتصادی، جغرافیایی، جمعیت‌شناختی و فرهنگی است که این فضا فرصتی را برای لذت بردن از فعالیت‌های ورزشی شهروندان فراهم کرده است. آنچه می‌توان به قطعیت عنوان کرد سرمایه‌گذاری در صنعت ورزش نه تنها هزینه نیست، بلکه می‌تواند در کوتاه‌مدت و بلندمدت برای سرمایه‌گذاران، سودهای کلانی را به همراه داشته باشد. حتی می‌توان گفت که سرمایه‌گذاری در صنعت ورزش به لحاظ اجتماعی،

منابع و مآخذ

۱. ابراهیمی، کلثوم (۱۳۸۷). تحلیل مکانی فضاهای ورزشی شهر آمل با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شمال.
۲. اوجاقی، حسین (۱۳۹۵). شناسایی وضعیت آمایش سرزمین در رشته‌های ورزشی پرمثال، رساله دکتری، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تهران.
۳. بازرگان هرندی، عباس (۱۳۹۷). مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته: رویکردهای متداول در علوم رفتاری، انتشارات دیدار.
۴. تاجی فایندری، احمد؛ همتی‌نژاد، مهرعلی؛ ریحانی، محمد (۱۳۹۰). بررسی اماکن ورزشی با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) (مطالعه موردی: اماکن ورزشی شهر رشت). ششمین همایش ملی دانشجویان تربیت بدنی و علوم ورزشی ایران، کد COI مقاله: SSTU06_243

۵. حسینی، سید سیروان؛ کاشف، سید محمد؛ سیدعامری، میرحسن (۱۳۹۲). «مکان‌یابی اماکن ورزشی با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS)؛ مطالعه موردی شهر سقز»، پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، دوره ۲، ش ۲، ص ۲۴-۳۵.
۶. حیدرآبادی، اسفندیار؛ ظریفی، فریبرز؛ خزایی، علی‌اشرف (۱۳۹۰). تحلیل مکان‌یابی فضاهای ورزشی شهر کرمانشاه با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS)، ششمین همایش ملی دانشجویان تربیت بدنی و علوم ورزشی ایران، کد COI مقاله: SSTU06_272.
۷. خنجری، سمانه؛ شعاعی، حمیدرضا؛ بهمن‌پور، هومن (۱۳۹۶). «مکان‌یابی و جانمایی فضاهای ورزشی در شهرستان شاهرود با استفاده از تکنیک تلفیقی روش تجزیه و تحلیل سلسله‌مراتبی AHP و سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS»، ماهنامه علمی تخصصی شباک، سال سوم، ش ۱ (پیاپی ۲۰)، ص ۱-۱۵.
۸. خوش‌آموز، گیتی؛ طالعی محمد؛ منصوریان، علی (۱۳۹۱). «توسعه مدل تصمیم‌گیری چندهدفه مکانی با تأکید بر آمایش صنایع انرژی»، محیط‌شناسی، دوره ۳۸، ش ۶۲، ص ۱-۱۲.
۹. رستم‌کورانی، ابراهیم؛ بیرانوندزاده، مریم؛ علیزاده، سیده دانا؛ حشمتی جدید، مهدی (۱۳۹۲). «بررسی جایگاه مناطق آزاد تجاری جزیره قشم در توسعه پایدار و امنیت اجتماعی»، دوفصلنامه علمی پژوهشی آمایش سرزمین، (۱) ۵، ص ۲۷-۴۰.
۱۰. رضوی، سید محمدحسین؛ مرادی، آرام؛ اسدی، نوید (۱۳۹۷). بررسی روش‌های تأمین مالی جهت سرمایه‌گذاری و توسعه فضاهای ورزشی شهری، پنجمین همایش ملی علوم ورزشی و تربیت بدنی ایران، ص ۱-۱۴، کد مقاله: SPORTCONF05_016.
۱۱. زرقانی، سید هادی، اعظمی، هادی (۱۳۹۰). «تحلیل ملاحظات نظامی-امنیتی در آمایش و مکان‌یابی مراکز و استقرارگاه‌های نظامی با تأکید بر استان خراسان رضوی»، فصلنامه مدرس علوم انسانی (برنامه‌ریزی و آمایش فضا)، دوره ۲، ش ۱۵، ص ۱۴۱-۱۶۱.
۱۲. زهره‌وندیان، کریم؛ اسدی، حسن؛ ابراهیمی، فرشته؛ صمدی، مهدی (۱۳۹۴). «تعیین و اولویت‌بندی معیارهای مکان‌گزینی استقرار اماکن ورزشی جهت تساوی در دسترسی با استفاده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP)»، مدیریت ورزشی، دوره ۷، ش ۶، ص ۷۹۵-۸۱۴.
۱۳. سعیدنیا. احمد (۱۳۹۲). کاربری‌های فرهنگی در شهر، انتشارات سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهر تهران .
۱۴. سهرابی، پوریا؛ کاشف، میرمحمد؛ جوادی‌پور، محمد؛ حسینی، فاطمه سادات (۱۳۹۰). «بررسی وضعیت جانمایی بنا و مناسب‌سازی (دسترسی) اماکن ورزشی ارومیه با توجه به استانداردهای ملی و بین‌المللی»، نشریه مدیریت ورزشی، دوره ۲، ش ۱۰، ص ۵-۵۲۱.
۱۵. شاه‌یوندی، احمد؛ مسعود، محمد؛ سلطانی، تهمینه؛ سلطانی، مریم (۱۳۹۳). «نقش برنامه‌ریزی و مناسب‌سازی مراکز ورزشی شهری، در افزایش فعالیت‌های بدنی و مشارکت اجتماعی (نمونه موردی: ناتوانان حرکتی و معلولان شنوایی شهر اراک)»، مجله مطالعات ناتوانی، ۴ (۱)، ص ۵۰-۵۸.
۱۶. عزیزی، منصور (۱۳۸۳). کاربرد سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی GIS در مکان‌یابی، توزیع فضایی و تحلیل شبکه مراکز بهداشتی و درمانی (مطالعه موردی شهر مهاباد). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.

۱۷. علوی، سید علی؛ احمدآبادی، علی؛ مولائی قلیچی، محمد؛ اسدی، صالح (۱۳۹۷). «بررسی و تحلیل الگوی توزیع مراکز ورزشی و ساماندهی فضایی آن (موردشناسی: منطقه ۱۰ شهر تهران)»، جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای، ش ۲۸، ص ۱۷-۳۲.
۱۸. فاضل‌نیا، غریب؛ کیانی، اکبر؛ رستگار، موسی (۱۳۸۹). «مکان‌یابی بهینه فضاهای ورزشی شهر زنجان با استفاده از مدل تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) و سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS)»، پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، دوره ۱، ش ۱، ص ۱-۲۰.
۱۹. مخدوم، مجید (۱۳۹۳). شالوده آمایش سرزمین، ناشر: دانشگاه تهران.
۲۰. قادری، عمران (۱۳۸۱). «توسعه پایدار شهری و مکان‌یابی فضاهای ورزشی در شهر»، مجموعه مقالات اولین سمینار ورزش، محیط زیست و توسعه پایدار، کمیته ملی المپیک، ص ۲۷-۴۴.
۲۱. کارگر، بهمن؛ بحیرایی، حمید؛ عباسی سمنانی، علیرضا (۱۳۹۱). «آمایش ناحیه‌ای کشور براساس شاخص SWOT (مطالعه موردی: منطقه مرزی ایران و ترکمنستان)»، آمایش محیط، ش ۱۶، ص ۸۹-۱۰۶.
۲۲. گیل، فرید (۱۳۹۲). مدیریت اماکن ورزشی، ترجمه نوشین اصفهانی، کیوان شعبانی مقدم، حسن اسدی، ناشر دانشگاه تهران.
۲۳. محمدپور، احمد (۱۳۹۲). روش تحقیق کیفی؛ ضد روش ۱، تهران: جامعه‌شناسان.
۲۴. نظری، رسول؛ یغمایی، لیلا؛ سهرابی، زهرا (۱۳۹۵). «سند راهبردی آمایش سرزمینی بخش ورزش استان اصفهان»، مجله مدیریت ورزشی، دوره ۸، ش ۵، ص ۶۶۵-۶۸۰.
۲۵. ویلیام، هاکسهولد (۱۳۸۱). مقدمه‌ای بر سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی شهری، ترجمه فرشاد نوربان، ناشر: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
26. Burillo P, Barajas Á, Gallardo L, García-Tascón M. The influence of economic factors in urban sports facility planning: a study on Spanish Regions. *European planning studies*. 2011 Oct 1; 19(10):1755-73.
27. Dadashpoor, H., Rostami, F., & Alizadeh, B. (2016). Is inequality in the distribution of urban facilities inequitable? Exploring a method for identifying spatial inequity in an Iranian city. *Cities*, 52, 159-172.
28. Gdonteli, K., & Kipreos, G. (2018). Public organizations' evaluation: an investigation of municipal sports services in the region of Attica, Greece.
29. Jansen, M., Ettema, D., Pierik, F., & Dijst, M. (2016). Sports Facilities, Shopping centers or homes: What locations are important for adults' physical activity? A cross-sectional study. *International journal of environmental research and public health*, 13(3), 287.
30. Lee, C., & Moudon, A. V. (2004). Physical activity and environment research in the health field: Implications for urban and transportation planning practice and research. *Journal of planning literature*, 19(2), 147-181.
31. Lotfi, S., & Koohsari, M. J. (2009). Measuring objective accessibility to neighborhood facilities in the city (A case study: Zone 6 in Tehran, Iran). *Cities*, 26(3), 133-140.

32. Marid de Lourdes machado et al. (2004). "The status of strategic planning in Portuguese higher education institutions". *Higher education policy Journal*. 17: 383-404
33. Morse, J. M., Barrett, M., Mayan, M., Olson, K., & Spiers, J. (2002). Verification strategies for establishing reliability and validity in qualitative research. *International journal of qualitative methods*, 1(2), 13-22.
34. Oh, K., & Jeong, S. (2007). Assessing the spatial distribution of urban parks using GIS. *Landscape and Urban Planning*, 82(1), 25–32.
35. Pujadas X. Sport, space and the social construction of the modern city: The urban impact of sports involvement in Barcelona (1870–1923). *The International Journal of the History of Sport*. 2012 Sep 1; 29(14):1963-80.
36. Riva, M., Gauvin, L., & Richard, L. (2007). Use of local area facilities for involvement in physical activity in Canada: insights for developing environmental and policy interventions. *Health Promotion International*, 22(3), 227-235.
37. Salarvandian, F., Hosseini, S. A., Moradi, A., & Karoubi, M. (2020). Assessing the spatial distribution of sports spaces within walking distance in Tehran. *International Journal of Urban Sciences*, 1-21.
38. Shahraki, A.A. Urban planning for physically disabled people's needs with case studies. *Spat. Inf. Res.* (2020). <https://doi.org/10.1007/s41324-020-00343-9>
39. Shen, J., Cheng, J., Huang, W., & Zeng, F. (2020). An Exploration of Spatial and Social Inequalities of Urban Sports Facilities in Nanning City, China. *Sustainability*, 12(11), 4353.
40. Siemiatycki, M. (2005). Beyond moving people: Excavating the motivations for investing in urban public transit infrastructure in Bilbao Spain. *European Planning Studies*, 13(1), 23-44.
41. Taleai, M., Sliuzas, R., & Flacke, J. (2014). An integrated framework to evaluate the equity of urban public facilities using spatial multi-criteria analysis. *Cities*, 40(Part A), 56–69
42. Wang K, Wang X. Providing Sports Venues on Mainland China: Implications for Promoting Leisure-Time Physical Activity and National Fitness Policies. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020 Jan; 17(14):5136.
43. Xie, Y. C., & Zhang, Q. (2013). The Perspective of Ecological Building Large Sports Venues Green Regulation System. In *Advanced Materials Research* (Vol. 726, pp. 3608-3612). Trans Tech Publications Ltd.

Identifying The Factors Affecting The Spatial Planning of Sports Facilities in Tehran Municipality

Maryam Torki¹ - Hossein Rajabi Noush Abadi^{*2} - Ebrahim Alidoust
Ghahfarokhi³ - Gholamreza Faraji⁴

1. PhD student in Sports Management, Islamic Azad University, North Branch, Tehran, Iran 2. Assistant Professor, Department of Sport Sciences, Kish International Campus, University of Tehran, Kish, Iran 3. Associate Professor, Faculty of physical education and sport sciences, University of Tehran, Tehran, Iran 4. Assistant Professor, Islamic Azad University, Ghods Branch, Tehran, Iran

(Received: 2020/11/10; Accepted: 2021/2/17)

Abstract

The purpose of this study was to identify the factors affecting the spatial planning of Municipality's sports venues and facilities in Tehran. The qualitative exploratory method was used in this research. The statistical population of the research included the managers of Tehran Municipality, specialists and university professors in the executive, scientific and the research field. Purposive sampling approach was employed to interview the experts for sample data collection. Fifteen interviews were conducted until the theoretical saturation was achieved. In total, 16 factors were identified influential on the spatial planning of venues and facilities, which were classified in 4 main categories. These categories were Managerial, economic, socio- cultural, and physical- infrastructural factors. According to the research findings, it seems that paying attention to the above factors will lead to proper distribution based on the citizens' needs and interests and preventing urban ecological damages.

Keywords

Spatial planning, sports facilities, Tehran Municipality.

* Corresponding Author: Email: horajabi@ut.ac.ir , Tel: 076-44430055